

سیرنامه

علیه السلام

سیره معصومین

فهرست مطالب

۸	مقدمه
۱۰	سیر کلی بحث
فصل اول: تحلیلی از عملکرد متفاوت ائمه <small>علیهم السلام</small>	
۱۴	الف) پرسش‌های تحلیلی و شبهات
۱۵	ب) ضرورت بحث در زمان فعلی
۱۶	ج) خلاصه مطالب
۱۸	د) مسائل تکمیلی
۲۲	ه) بیان اندیشه بزرگان
۲۳	و) تبدیل معرفت به رفتار
۲۵	ز) معرفی برخی آثار هنری (جملات، فیلم و نمایشنامه)
۲۶	ح) چکیده مطالب
۲۷	ط) معرفی منابع تکمیلی (مقالات)
۲۸	ی) نمودار مطالب
فصل دوم: سیره امام حسن <small>علیه السلام</small>	
۳۰	مروری بر سیر زندگانی امام حسن <small>علیه السلام</small>
۳۲	الف) پرسش‌های تحلیلی و شبهات
۳۳	ب) ضرورت بحث در زمان فعلی
۳۴	ج) خلاصه مطالب
۳۸	د) مسائل تکمیلی
۴۴	ه) آیات و روایات
۴۶	و) بیان اندیشه بزرگان
۵۰	ز) تبدیل معرفت به رفتار
۵۲	ح) معرفی برخی آثار هنری (جملات، فیلم و نمایشنامه)
۵۴	ط) چکیده مطالب
۵۶	ی) معرفی منابع تکمیلی (کتاب و مقالات مرتبط با بحث)
۵۷	ک) نمودار درختی

فصل سوم: سیره امام سجاده علیه السلام

- مروری بر سیر زندگانی امام سجاده علیه السلام ۶۰
- الف) پرسش‌های تحلیلی و شبهات ۶۲
- ب) خلاصه مطالب ۶۳
- ج) مسائل تکمیلی ۶۴
- د) بیان اندیشه بزرگان ۶۷
- ه) تبدیل معرفت به رفتار ۷۰
- و) چکیده مطالب ۷۳
- ز) معرفی منابع تکمیلی (کتب و مقالات مرتبط با بحث) ۷۴

فصل چهارم: سیره امام باقر علیه السلام

- مروری بر سیر زندگانی امام باقر علیه السلام ۷۶
- الف) خلاصه مطالب ۷۷
- ب) مسائل تکمیلی ۷۸
- ج) بیان اندیشه بزرگان ۷۹
- د) تبدیل معرفت به رفتار ۸۱
- ه) چکیده مطالب ۸۳
- و) معرفی منابع تکمیلی (کتب و مقالات مرتبط با بحث) ۸۴

فصل پنجم: سیره امام صادق علیه السلام

- مروری بر سیر زندگانی امام صادق علیه السلام ۸۶
- الف) پرسش‌های تحلیلی و شبهات ۸۸
- ب) ضرورت بحث در زمان فعلی ۸۹
- ج) خلاصه مطالب ۹۰
- د) مسائل تکمیلی ۱۰۰
- ه) آیات و روایات ۱۰۸
- و) بیان اندیشه بزرگان ۱۰۹
- ز) تبدیل معرفت به رفتار ۱۱۷
- ح) چکیده مطالب ۱۲۶
- ط) معرفی منابع تکمیلی (کتب و مقالات مرتبط با بحث) ۱۲۸
- ی) نمودار درختی ۱۲۹

فصل ششم: سیره امام کاظم علیه السلام

۱۳۲	.....	مروری بر سیر زندگانی امام کاظم <small>علیه السلام</small>
۱۳۴	.....	الف) پرسش‌های تحلیلی و شبهات
۱۳۵	.....	ب) خلاصه مطالب
۱۳۷	.....	ج) مسائل تکمیلی
۱۳۸	.....	د) بیان اندیشه بزرگان
۱۴۰	.....	ه) تبدیل معرفت به رفتار
۱۴۱	.....	و) چکیده مطالب
۱۴۳	.....	ز) معرفی منابع تکمیلی

فصل هفتم: سیره امام رضا علیه السلام

۱۴۶	.....	مروری بر سیر زندگانی امام رضا <small>علیه السلام</small>
۱۴۸	.....	الف) پرسش‌های تحلیلی و شبهات
۱۴۹	.....	ب) ضرورت بحث در زمان فعلی
۱۵۰	.....	ج) خلاصه مطالب
۱۵۴	.....	د) مسائل تکمیلی
۱۶۶	.....	ه) بیان اندیشه بزرگان
۱۷۴	.....	و) تبدیل معرفت به رفتار
۱۸۲	.....	ز) معرفی برخی آثار هنری (جملات، فیلم و نمایشنامه)
۱۸۵	.....	ح) چکیده مطالب
۱۸۷	.....	ط) معرفی منابع تکمیلی (کتب و مقالات مرتبط با بحث)
۱۸۹	.....	ی) نمودار مطالب

فصل هشتم: سیره امام حسن عسکری علیه السلام

۱۹۲	.....	مروری بر سیر زندگانی امام حسن عسکری <small>علیه السلام</small>
۱۹۳	.....	الف) پرسش‌های تحلیلی و شبهات
۱۹۴	.....	ب) خلاصه مطالب
۱۹۵	.....	ج) مسائل تکمیلی
۱۹۶	.....	د) تبدیل معرفت به رفتار
۱۹۷	.....	ه) چکیده مطالب
۱۹۸	.....	و) معرفی منابع تکمیلی (کتب و مقالات مرتبط با بحث)

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد و سپاس خدای بزرگ را به جا می آوریم که توفیق عنایت نمود تا در سنانه کتاب‌های استاد شهید مطهری بر اساس چپنش جدید طرح بینش مطهر، که گامی مهم در راستای شکل‌گیری هرچه مؤثرتر نظام فکری بینش پژوه و تربیتی است، آماده تقدیم به مشتاقان این عرصه معرفت و تربیت گردد. در این راستا لازم است نکاتی به استحضار مخاطبین محترم برسد.

۱- یکی از فعالیت‌های مهم دبیرخانه بینش مطهر در بُعد عملی و شکل‌دهی نظام فکری، تربیت مربی می‌باشد؛ لذا برای ارتقاء سطح دانش و تقویت روحیه اعتماد به نفس رحمانی سرگروهان، مربیان و اساتید محترم در آستانه ورود به وادی تدریس آثار شهید مطهری، در سنانه کتاب‌های استاد، توسط دبیرخانه تهیه شده و آماده ارائه می‌باشد.

۲- هرچند در سنانه‌ها حاوی نکات مهم و مفیدی هستند اما مطالب آن هیچ‌گاه جایگزین مطالعه از اصل کتاب نمی‌باشد. در سنانه‌ها شامل نکات

تکمیلی هستند که پس از مطالعه و دقت در متن اصلی کتاب، در جهات متعددی مدرسان خواهند بود.

۳- لازمه موفقیت در هر طرحی به این است که دست‌اندرکاران آن طرح با اهداف و چستی طرح آشنا بوده و با برنامه‌ریزی مدون در جهت دستیابی به آن اهداف تلاش نمایند. بدین منظور، کتاب بینش مطهر توسط دبیرخانه تهیه گردیده که شامل اهداف و چستی طرح و نحوه سیر مطالعاتی کتاب‌های استاد مطهری از آسان به مشکل است. لذا لازم است مربیان و بینش‌پژوهان محترم قبل از تدریس، تحصیل و شروع طرح از چگونگی و چستی این برنامه کاملاً مطلع باشد.

۴- بازخورد مطالب درسنامه‌ها و ارائه نکات اصلاحی و تکمیلی توسط مدرسین و علاقه‌مندان محترم، بسیار لازم و ضروری است؛ لذا دبیرخانه بینش مطهر مشتاقانه منتظر دریافت نظرات می‌باشد تا ان‌شاءالله در چاپ‌های بعدی، مطالب جالب پس از تأیید، با ذکر نام افراد، مندرج گردد.

۵- در پایان از خانم‌ها حوریه حسینی اکبرنژاد، هاله حسینی اکبرنژاد، عاطفه علی‌اکبری، نفیسه سادات اسدی و سیده نرگس مظلومی که در گردآوری درسنامه همکاری شایسته‌ای نموده‌اند، قدرانی می‌گردد.

و من الله التوفیق

مسئول مؤسسه بینش مطهر

سید محمد صالح هاشمی گلپایگانی

سیر کلی بحث

در کتاب سیره معصومین علیهم السلام ابتدا به تفاوت عملکرد امام حسین علیه السلام با بقیه معصومین علیهم السلام توجه شده است. سپس زندگانی هفت امام، یعنی امام حسن، امام سجاد، امام محمدباقر، امام صادق، امام کاظم، امام رضا و امام حسن عسکری علیهم السلام مورد بررسی قرار گرفته که البته سیره امام حسن علیه السلام، امام صادق علیه السلام و امام رضا علیه السلام به تفصیل مورد توجه قرار گرفته است.

ابتدا تفاوت روشی ائمه مطرح می شود. از آنجایی که فعل همه ائمه مانند قولشان حجت است باید این تعارض حل گردد تا افراد در تبعیت از این بزرگواران دچار هرج و مرج نشوند. باید توجه داشت که برخی از مسائل، روح تعلیمات دین و دستوره‌های کلی است و به هیچ وجه قابل تغییر و تبدیل نیست. این امور ثابت، بین همه ائمه مشترک است. گویی ما در واقع یک پیشوا داریم که ۲۵۰ سال عمر می کند. اما برخی متغیرات نیز وجود دارد که در واقع تعارض ظاهری و ابتدایی میان سیره ائمه در همین جا نمودار می شود. چون این مسائل در هر عصر و زمانی شکلی متفاوت دارند هر یک از ائمه باید بر اساس مقتضیات زمان خود عمل نماید که عمل ایشان می تواند الگوی جامع و شاملی

برای شیعیان باشد تا بتوانند در شرایط مشابه مانند آنها و با الگوگیری از سیره ایشان عمل صحیح را انتخاب نموده، آن را انجام دهند.

در سیره امام حسن علیه السلام بیشتر به صلح امام پرداخته شده است که در این راستا ابتدا سابقه صلح در اسلام و انواع جهاد در فقه شیعه مورد بررسی قرار می‌گیرد. سپس تفاوت‌های شرایط زمان حسین علیه السلام تبیین می‌گردد، مبنی بر اینکه چرا امام حسن علیه السلام در قبال خلیفه وقت صلح را پذیرفت، اما امام حسین علیه السلام قیام را انتخاب نمود. همچنین به مفاد قرارداد صلح نیز اشاراتی می‌شود.

در بخش مربوط به زندگانی امام سجاد علیه السلام شخصیت امام به عنوان قهرمان معنویت و پیک محبت معرفی شده است. ایشان اگرچه قیام مسلحانه‌ای نکردند، اما با سلاح دعا و بکاء فرصتی فراهم نمودند تا اثر قیام پدر بزرگوارشان همچنان زنده بماند.

در سیره امام محمد باقر علیه السلام به اشاعه و نشر تعالیم اسلام توسط ایشان اشاراتی شده و اینکه وجود مبارک ایشان چگونه به بیان معارف الهی و تفسیر قرآن همت گماشتند و جامعه اسلامی را از سرچشمه علوم فراوان خود سیراب نمودند.

در سیره امام صادق علیه السلام مسائلی نظیر چرایی نپذیرفتن خلافت توسط ایشان، اوضاع سیاسی و اوضاع اجتماعی زمان ایشان و تفاوت شرایط ایشان با امام حسین علیه السلام مورد بررسی قرار می‌گیرد و در ادامه به نهضت علمی و عوامل نشاط علمی در این زمان پرداخته می‌شود.

در بخش مربوط به امام کاظم علیه السلام به برخورد خلفای وقت با امام و تحمیل زندان و مصائب به ایشان و نیز زندگی سراسر شرافتمندانه ایشان و پابندی آن وجود گرامی و نورانی بر عقیده و ایمان خود در هر شرایطی پرداخته می‌شود.

در فصل مربوط به سیره امام رضا علیه السلام بیشتر به سیره سیاسی امام به ویژه مسئله ولایتعهدی ایشان توجه شده است. در همین راستا ابتدا سؤالات و شبهاتی مبنی بر اینکه ابتکار دعوت امام از مدینه به مرو توسط مأمون صورت

گرفته یا وزیرش فضل بن سهل، مطرح شده سپس حسن نیت و سوء نیت هر یک مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد. همچنین مطالبی درباره انگیزه های مأمون از پیشنهاد ولایتعهدی و مواضع امام در قبال پذیرش این امر با استناد بر بعضی مسلمات تاریخی مطرح می گردد. در این قسمت به مبحث همکاری ائمه با خلفا و بحث ولایت جائز؛ یعنی قبول پست از ناحیه ظالم و حکم فقهی آن نیز اشاراتی می شود.

در نهایت در قسمت مربوط به زندگانی امام حسن عسکری علیه السلام به شرایط حاکم بر زمان ایشان و تحت نظر بودن ایشان توسط حکومت وقت به دلیل تولد وجود مبارک حضرت حجت علیه السلام توجه می شود.

فصل اول :

تحلیلی بر عملکرد

متفاوت ائمه علیهم السلام

تفاوت ظاهری در سیره معصومین علیهم السلام در قبال مسائل مختلف باعث به وجود آمدن شبهه‌هایی شده است که در صورت عدم پاسخگویی به آنها راه برای کج‌روی و اباحه‌گری‌ها باز خواهد شد. شهید مطهری معتقدند سیره معصومین علیهم السلام، گویی سیره شخص واحدی است که در شرایط مختلف بهترین کار را برای رسیدن به هدفش انجام می‌دهد. ایشان به منطق عملی ثابت نزد آن بزرگواران اشاره می‌کنند و مسلمانان را به استخراج اصول ثابت و متغیرات سیره ایشان رهنمون می‌سازند.

الف) پرسش‌های تحلیلی و شبهات

۱. چرا در میان ائمه علیهم‌السلام سیره‌های گوناگون و گاه متعارضی می‌بینیم؟ در هنگام عمل، وظیفه ما چیست؟

۲. چرا زهد امام صادق علیه‌السلام در سطح زهدی که پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و امیرالمؤمنین علیه‌السلام پیشه خود کرده بودند نبود؟ آیا باید مثل پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و امیرالمؤمنین علیه‌السلام در زندگی بر خود سخت بگیریم یا با الگوپذیری از حضرت صادق علیه‌السلام شرایط راحت‌تری را برای خودمان فراهم کنیم؟

۳. بنا به تعبیری که به غلط در میان برخی از مسلمانان مصطلح شده است، آیا ما باید روحیه «حسنی» و سازشکارانه داشته باشیم یا اینکه روحیه «حسینی» و انقلابی داشته باشیم، یا اینکه اصلاً هر دو سیره درست است و ما مختاریم با توجه به روحیات خود یکی از آنها را انتخاب کنیم؟

۴- اگر در مقابل ظلم باید قیام کرد و از هیچ خطری پروا نکرد، پس چرا امام صادق علیه‌السلام قیام نکردند، بلکه در زندگی مطلقاً راه تقیه پیش گرفتند، و اگر باید تقیه کرد و وظیفه امام این است که به تعلیم و ارشاد و هدایت مردم بپردازد، پس چرا امام حسین علیه‌السلام این کار را نکردند؟

۵- رویکرد یک مسلمان متدین نسبت به مشارکت در امور سیاسی و پذیرش مناصب سیاسی چگونه باید باشد؟ آیا از امام حسین علیه‌السلام تبعیت نماییم که به هیچ وجه حاضر به مصالحه با حکومت ظلم و جور نشدند یا اینکه باید مانند امام رضا علیه‌السلام که ولایتعهدی را پذیرفتند و وارد دستگاه حکومتی شدند، ما نیز در صورت مواجه شدن با اقبال از سوی دستگاه حکومتی ولو ظالم و ناحق، باید وارد عمل شویم؟

سؤالات و شبهات دیگری در رابطه با این موضوع مطرح کنید.....

ب) ضرورت بحث در زمان فعلی

۱- لزوم دریافت منطق عملی ثابت ائمه علیهم السلام

در میان سیره ائمه گاه نکاتی دیده می‌شود که در نگاه اول به نظر متعارض می‌رسد و برای بسیاری از مردم حل این تعارض مشکل است و این مسئله الگوگیری از سیره ایشان با مشکل جدی روبه‌رو می‌کند. در این راستا می‌بایست شرایط و مقتضیات گوناگون هر دوره که موجب عمل متفاوت هر امام شده است توضیح داده شود و توجه شود که عملکرد هر امام با توجه به فضای حاکم بر دوران ایشان، بهترین کار و تاکتیک برای پیاده کردن «اصل اولیه و ثابت» که همان تقویت دین بر اساس قرآن و سنت می‌باشد، بوده است و لا غیر.

۲- مبارزه با تفسیرهای دلخواهی از سیره معصومین علیهم السلام

قائل شدن به تفاوت روحیات و اختلاف شخصیت میان ائمه طاهرين علیهم السلام به خاطر تفاوت عملکردشان، تفکر اشتباهی است که به خاطر حل نشدن چرایی عمل امام در میان مردم جا افتاده است. مثلاً امام حسن علیه السلام را شخصیتی صلح‌طلب و مسالمت‌جو و امام حسین علیه السلام را شخصیتی، حماسی و انقلابی می‌شناسند. این تحلیل اشتباه راه را باز می‌کند تا افراد سلائق خود را مبنای الگوگیری از ائمه قرار دهند؛ مثلاً اگر فردی به دنبال کارهای علمی می‌رود خود را پیرو امام صادق علیه السلام می‌شمارد و اگر دنبال سیاست است خود را پیرو امام رضا علیه السلام محسوب می‌کند.

۳- ضرورت کار اندیشمندان بر روی عملکرد معصومین علیهم السلام برای

استنباط احکام شرعی و نیز روش زندگی درست دینی

تاکنون در حوزه دینی، بر روی سخنان معصومین علیهم السلام برای استنباط احکام شرعی کار زیادی صورت گرفته است، بر خلاف عملکرد معصومین. از این رو، یکی از نخستین گام‌ها برای شروع این حرکت ضروری، تبیین اختلافات ظاهری در عملکرد معصومین علیهم السلام است.

تعارض ظاهری سیره‌ها و ضرورت حل آنها

اگر روش گوناگون معصومین علیهم‌السلام ما که به ظاهر با هم اختلاف دارند. مورد بررسی قرار نگیرد باعث می‌شود که هر کسی مطابق با میل و سلیقه و هوای نفس خود راهی پیش گیرد و برای خود مستندی هم پیدا کند. مثلاً کسی در زندگی طبعاً سختگیر و باقناعت باشد، اگر از او پرسند چرا بر خودت و خانواده‌ات سخت می‌گیری بگویند رسول خدا و حضرت علی علیه‌السلام هم این‌طور بودند، آنها هرگز جامه خوب نپوشیدند و... یا کسی طبعاً و عادتاً اهل تجمل باشد، زندگی امام صادق و امام رضا علیهما‌السلام که نسبت به پیامبر اکرم و امیرالمؤمنین علیه‌السلام کمتر به خود سخت می‌گرفتند را شاهد رفاه‌طلبی خود قرار دهد. در این صورت نه تنها روش پاک و معنی‌دار رسول اکرم و ائمه اطهار علیهم‌السلام مورد استفاده قرار نمی‌گیرد، بلکه وسیله‌ای خواهد بود برای اینکه هر کسی راه توجیهی برای عمل خود پیدا کند و جامعه دچار هرج و مرج گردد. این تعارضی است که روح زنده و سیال تعلیمات اسلامی آن را ایجاب می‌کند، بنابراین حقیقت و باطن این اختلاف ظاهری و ابتدایی درس و تعلیم است نه تعارض و ناسازگاری.

فلسفه زهد

زندگی زاهدانه رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و حضرت علی علیه‌السلام را به دو نحو می‌توان تفسیر کرد. یکی اینکه دستور اسلام به طور مطلق برای بشر این است که از نعمت‌ها و خیرهای این جهان پرهیز و احتراز کند. تفسیر دیگر اینکه فرق است بین آن امور که مربوط به عقیده و یا اخلاق و یا رابطه انسان با خدای خویش است و بین این امر که مربوط به انتخاب طرز معیشت است. سختگیری پیغمبر و امام علی علیهما‌السلام به خاطر همدردی با عموم مردم زمان خودشان بود. در آن زمان فقر عمومی زیاد بود. آنها در زمان خود زعیم و پیشوا بودند، وظیفه پیشوا که چشم همه به اوست با دیگران فرق دارد.

اگر تفسیر اول صحیح باشد می‌بایست همه انسان‌ها در همه زمان‌ها (خواه آنکه رفاه نسبی عمومی فراهم باشد، خواه نباشد) سختگیرانه زندگی کنند و البته در این صورت ضرورتاً سایر ائمه هم از آن نوع زندگی پیروی می‌کردند. اما اگر تفسیر دوم صحیح باشد، لازم نیست همه از آن پیروی کنند بلکه آن‌طور زندگی مربوط به اوضاعی نظیر اوضاع آن زمان بوده است، کلیت ندارد.

اصول ثابت و اصول متغیر

این اختلاف و تعارض ظاهری سیره‌ها روشن می‌کند که ما از نظر اسلام (در باب معیشت و لوازم زندگی) یک سری اصول ثابت داریم و یک سری متغیرات. یک اصل ثابت این است که یک نفر مسلمان باید زندگی خود را از زندگی عمومی جدا نداند، باید زندگی خود را با زندگی عموم تطبیق دهد. اصل ثابت دیگر زهد است که به معنای عزت نفس و مناعت طبع و بلند-نظری است که انسان در همه حال خوب است نسبت به امور مادی بی‌اعتنا باشد. امور مادی وسیله باشند نه هدف. اما سایر امور که مربوط به توسعه و تضییق و نبود و نبود وسایل زندگی است یک امر ثابت و تغییرناپذیری نیست. ممکن است در زمانی تکلیف جوری اقتضا کند و در زمانی دیگر جور دیگر.

(د) مسائل تکمیلی

«تفاوت عملکرد ائمه» در سایر آثار استاد مطهری:

• سرمایه شیعه

ما شیعیان سرمایه‌ای داریم که اهل تسنن این سرمایه را ندارند و آن این است که برای آنها دوره معصوم، یعنی دوره‌ای که یک شخصیت معصوم در آن وجود داشته است که از سیره او می‌شود به طور جزم بهره برد، بیست و سه سال بیشتر نیست، چون تنها معصوم را پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌دانند. و درست است که پیغمبر در طول بیست و سه سال با شرایط مختلف بوده است و در شرایط مختلف، بسیار سیره پیغمبر آموزنده است، ولی ما شیعیان همان بیست و سه سال را داریم به علاوه تقریباً ۲۵۰ سال دیگر. یعنی ما مجموعاً در حدود ۲۷۳ سال دوره عصمت داریم و از سیره معصوم می‌توانیم استفاده کنیم، از زمان بعثت پیغمبر اکرم تا زمان وفات حضرت امام عسکری علیه السلام، یعنی سال ۲۶۰ هجری.

۲۶۰ سال که از هجرت می‌گذرد ابتدای غیبت صغری است که عموم، دسترسی به امام معصوم ندارند. آن ۲۶۰ سال به علاوه سیزده سال از بعثت تا هجرت، تمام برای شیعه دوره عصمت است. در این ۲۷۳ سال شرایط و اوضاع چندین گونه عوض شده و در تمام این دوره‌ها معصوم وجود داشته است و لهذا ما در شرایط مختلف می‌توانیم روش صحیح را استنباط کنیم. مثلاً امام صادق علیه السلام در دوران بنی‌العباس هم بوده است در صورتی که دوره‌ای شبیه دوره بنی‌العباس برای پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله رخ نداده است. از این جهت سرمایه‌های ما غنی‌تر و جامع‌تر است.^۱

• نمونه‌ای از مسائل اصالت‌دار در سیره معصومین علیهم السلام

پس اینجا زمان، تکلیف را عوض می‌کند. اگر این جور نبود، اگر این مسائل جزئی اصالت می‌داشت، محال و ممتنع بود که علی بن ابی طالب علیه السلام

۱. مجموعه آثار استاد شهید مطهری، ج ۱۷، ص ۷۸.

یک جور عمل کند و یکی از ائمه جور دیگر. عبادت خدا اصالت دارد، خوف خدا اصالت دارد، مواسات و رسیدگی به فقرا اصالت دارد. همان کاری را که علی بن ابی طالب کرده، حضرت سجاد علیه السلام هم کرده. علی بن ابی طالب از شب تا صبح مشغول به عبادت می شود، بعضی از شب ها هزار رکعت نماز خوانده است. حضرت سجاد علیه السلام هم همین طور. حضرت امیر شبانه به سرپرستی فقرا رفته است و حضرت سجاد علیه السلام هم رفته است، امام رضا علیه السلام هم رفته است. همه از فقرا دلجویی کرده اند. اما اینکه خود شخص چگونه لباس بپوشد، این دیگر مربوط به زمان است.

مردی است به نام مُعْتَب که در خانه حضرت صادق علیه السلام سمت خوانسالاری داشته است. می گوید: شبی در دل شب دیدم شخصی از خانه خارج شد. خوب دقت کردم دیدم خود حضرت است و چون اجازه نداشتیم، خودم را معرفی نکردم. اما در عین حال گفتم سیاهی امام را تعقیب کنم، نکند دشمن به ایشان صدمه بزند.

همین طور تعقیب می کردم. یک وقت دیدم باری که به پشت داشت، از شانه ایشان افتاد. حضرت در اینجا ذکری گفت. من جلو رفتم و سلام کردم. فرمود: اینجا چه می کنی؟ گفتم: چون دیدم از خانه خارج شدید، نخواستم شما را تنها بگذارم. بعد آن آذوقه را جمع کردم و در میان انبان گذاشتم. گفتم: آقا بگذارید من به دوش بگیرم.

فرمود: آیا در قیامت تو می توانی بار مرا به دوش بکشی؟! حرکت کردیم تا رسیدیم به ظله بنی ساعده که معلوم بود مسکن فقراست. دیدم حضرت آن نان ها را مخفیانه میان آنان تقسیم کرد. من عرض کردم: آیا اینها شیعه هستند؟ فرمود: نه. گفتم: با وجود اینکه شیعه نیستند، شما به اینها رسیدگی می کنید؟ فرمود: اگر شیعه می بودند نمک هم برایشان می آوردم. این دیگر زمان امام صادق علیه السلام و زمان حضرت امیر ندارد. این، مواسات است و در همه زمان ها یک جور است.^۱

۱. مجموعه آثار استاد شهید مطهری، ج ۲۱، ص ۱۵۴.

سایر نکات تکمیلی
نکته اول: آیا سیره ائمه علیهم السلام با هم تفاوت دارند؟ آیا تفاوت آنها تأثیری در الگوبرداری ما دارد؟

ائمه ممکن است در دو جهت با هم متفاوت باشند: یکی در درجات معنوی و رتبه‌های عالی (به دلیل مختار بودنشان) که اصلاً برای مردم عادی شناخت این تفاوت قابل حصول نیست. دوم جنبه متغیرات طبیعی مادی که باید به ثابتات حمل شود، مثل سن آنها، تعداد فرزندان و همسران و... که در سیره‌شناسی، این مسائل باید به جنبه‌ها و اصول ثابت حمل شود. بنابراین هیچ‌کدام از این تغییرات تأثیری در سیره‌شناسی و الگوبرداری ما نخواهد داشت. مثلاً می‌بینیم امام کاظم علیه السلام فرزندان بسیاری داشتند، ولی امام رضا علیه السلام فقط یک فرزند داشتند. نکته مهم این است که بینیم ازدیاد یا تکثیر نسل اصل ثابت است یا امری متغیر؟ یا مثلاً در زمان امام کاظم علیه السلام شرایطی بوده است که در آن شرایط ازدیاد نسل برنامه‌ای برای رسیدن به هدفی خاص بوده است. نباید تمام توجه‌مان صرفاً به قالب‌ها و شکل‌ها باشد. اصلاً تحجر همین است که تمام توجه‌مان به ظاهر باشد و از باطن و روح شریعت غفلت نماییم. این ستگرایی غیرمعقول دینداری نیست، بلکه عین جمود و بی‌دینی است.

نکته دوم: تفاوت القاب ائمه علیهم السلام

چرا حضرت موسی بن جعفر علیه السلام ملقب به «کاظم» شدند و حضرت علی بن موسی علیه السلام ملقب به «رضا» یا امام ششم «صادق» لقب گرفتند؟ هر کدام از ائمه در ظرف زمانی و مکانی و شرایط خاصی بودند و شخصیت معصوم و ملکوتی‌شان در آن ظرف خاص ظهور و بروز به خصوصی پیدا کرد. مثلاً امام صادق علیه السلام در زمانی که علوم انحرافی و التقاتی و شبهه‌های فراوان دهریون، مرجئه و... و علوم وارداتی در جامعه مطرح شده بود این چنین بروز و ظهور پیدا کردند، یعنی صدیق و صادق آشکار شد و جلوه نمود که علوم حقیقی را صادقانه از منبع صدق آن استنباط نمود و به جامعه اسلامی

عرضه نمود. در ادعیه وارده ایشان را: «جعفر بن محمد الصادق عن الله و الناطق فی علم الله»^۱ خطاب می کنیم و یا در جای دیگر به ایشان این چنین سلام می دهیم: «السلام علیک یا صادقاً مصدقاً فی القول و الفعل».^۲

نکته سوم: الگوبرداری از معصوم

معصوم بودن یعنی اولاً همه حرکات و سکنات معصوم بهترین کار است، یعنی معصوم اگر الان می خورد، می آشامد، می خوابد، عبادت می کند، اگر سکوت و یا سخن می فرماید و هر کاری که انجام می دهد بهترین است و بهتر از آن عملی وجود ندارد. ثانیاً برای این عمل منطق و دلیلی قابل استنباط وجود دارد که چرا در این شرایط این عمل بهترین کار است. ثالثاً عمل معصوم قابلیت تطبیق با زمانه و الگوگیری را دارد. در نتیجه همه اعمال معصومین علیهم السلام برای ما در این زمان می تواند درس و الگوی عملی واقع شود.

۱. مفاتیح الجنان دعای بعد از نماز زیارت امام حسن عسگری علیه السلام.

۲. مفاتیح الجنان زیارت امام در روز سه شنبه.

امام خمینی (ره): اثری که از او هست، بی استثنا همه آثارش خوب است، من کس دیگری را سراغ ندارم که بتوانم بگویم، بی استثنا همه آثارش خوب است، انسان ساز است.

ولی معظم فقیه: باید با برنامه ریزی زمینه ای فراهم شود که طلاب، دانشجویان و نسل جوان، دوره کتاب های شهید مطهری (ره) را مطالعه نمایند.

- چرا حضرت علی (ع) در جنگ صفین تسلیم ماجرای حکمیت شدند؟ اگر ایشان نهایتاً شهید می شدند چه اتفاقی می افتاد؟
- صلح حسنی و قیام حسینی در قالب فریضه امر به معروف و نهی از منکر چگونه قابل جمع است؟
- چرا در زندگی امام سجاد (ع) این اندازه بکاء و گریه بر پدرشان گزارش شده است؟ آیا آنچنان که برخی امام را توصیف می کنند ایشان شخصی بیمار و نالان و پریشان حال بوده اند؟
- چرا امام حسین (ع) زیر بار بیعت نرفت و جنگ کرد و شهید شد اما امام رضا (ع) دعوت مأمون را پذیرفت و ولی عهد او شد؟
- نظر ائمه اطهار (ع) در مورد قیام هایی که علیه بنی امیه و بنی عباس صورت می گرفته چه بوده است؟
- با توجه به شرایط جامعه امروز ما در صحنه بین المللی، چه نوع مبارزه ای را باید پیش بگیریم؟

پاسخ این سوالات را می توانید در «در سنامه سیره معصومین» بیابید.